

ΦΕΣΤΙΒΑΛΙΚΑ & ΕΞΩΦΕΣΤΙΒΑΛΙΚΑ-**1**-ΦΕΣΤΙΒΑΛΙΚΑ & ΕΞΩΦΕΣΤΙΒΑΛΙΚΑ.
Φεστιβαλικά και έξωφεστιβαλικά.

1. Τὰ «Μουσικά Σύνολα ΕΡΤ».
2. Ὁ πιανίστας Ἀνδρέας-Φοῖβος Ἀποστόλου.
3. Δύο πιάνο καί κρουστά !

19/2017.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΟΦΕΛΟΣ τῆς συναυλίας τῶν λεγομένων *Μουσικῶν Συνόλων* τῆς ΕΡΤ (οὐσιαστικά τῆς Ἐθνικῆς Συμφωνικῆς Ὀρχήστρας τῆς), στὰ σφιχτότατα καὶ ἴσως...ἀσφυχτικότατα μουσικά πλαίσια τοῦ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν ἢ τηλεοπτικῆ τῆς μετάδοσης, χάρις στὴν ὁποία τὴν παρακολούθησα ὅλη ἀπὸ τὸ σπιτάκι μου. Ἀρχιμουσικός: **Τάσος Συμεωνίδης**. Σολίστ: **Χρῆστος Παπαγεωργίου**, πιάνο. Πλήρης ἀγνοία τῆς 100ῆς ἐπετείου τοῦ θανάτου ἑνὸς τῶν μεγαλυτέρων συνθετῶν δύο αἰῶνων Ἑντεχνης Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, τοῦ **Σπυρίδωνος-Φιλίσκου Σαμάρα** (1861-1917). Λίγο-πολὺ ἅπαντες οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν κρατικῶν μας ὀρχηστρῶν χρειάζονται ἐντατικά μαθήματα Ἑντεχνης Ἑλληνικῆς Μουσικῆς (ΕΕΜ), ἐπιδεικνύοντας καὶ ἀποδεικνύοντας ἀγνοία τῆς βασικῆς τους *causa existientiae* (λόγο ὑπάρξεώς τους). Γι' αὐτὴν κυρίως τίς καὶ τοὺς πληρώνουμε μὲ τὸ αἷμα τῶν φόρων τους. Πρόγραμμα παντελῶς ἀδιάφορο ἢ/καὶ τετριμμένο, ἀπλῶς ροκάνισε πολὺτιμην ὥρα ὅσων τὸ παρακολούθησαν, ἰδίως διὰ ζώσης.

1. ΜΠΑΧ, ΓΙΟΧΑΝ-ΣΕΜΠΑΣΤΙΑΝ (Bach, Johann-Sebastian, 1685-1750): *Φαντασία καὶ Φούγκα* σὲ σολ ἔλ. ἔργο BWV 562, σὲ ἐνορχήστρωση **Δημήτρη Μητρόπουλου** (1895-1960). Ἄν αὐτὸ λέγεται ἐκπροσώπηση τῆς ΕΕΜ σὲ φεστιβάλ 144 ἐκδηλώσεων;. Καὶ νὰ σκεφθεῖ κανεὶς ὅτι πρόσημο τῶν ἀπανταχοῦ γῆς ραδιοφωνικῶν ὀρχηστρῶν εἶναι ἢ προβολὴ τῆς ἔθνικῆς μουσικῆς... Χάθηκαν τουλάχιστον ἓνα ἀπὸ τὰ δύο συμφωνικά ἔργα Μητρόπουλου, ἢ *Ταφή* (1915) καὶ τὸ *Κοντσέρτο Γκρόσσο* ((1928). Πάντως οἱ τηλεοπτικὲς λήψεις ἀνέδειξαν τὴν ἄκρα

τεχνικήν ἐπάρκεια τοῦ κ. Συμεωνίδη, σὲ ἐκτέλεση ἄψογη σὲ συγχρονισμό καὶ πλαστικότητα φραζαρίσματος.

2. ROTA, NINO [Rota, Nino, 1911-1979], τὸν ὁποῖον, αὐτονόητα θαυμάζω ὡς συνθέτη κινηματογραφικῆς μουσικῆς, συνδέσαν-τα ἄρρηκτα τὸ ὄνομά του μὲ τοῦ μεγάλου Φεντερίκο Φελλίνι [Federico Fellini, 1920-1993]. Τὸ *Κοντσέρτο γιὰ πιάνο ἄρ. 3*, σε μι ἑλ. (1973, 1978), εἶναι γνωστό μὲ τὴν ἐπωνυμία *piccolo mondo antico*, ὅπως ἀδικαιολόγητη καὶ ἀπὸ τὴ διάρκεια (περίπου 30') καὶ ἀπὸ τὸ ὕφος του (ἥκιστα «ἀρχαῖο»). Ἡ ἐπωνυμία εἶναι τίτλος τοῦ σημαντικότερου, προφανῶς, μυθιστορήματος τοῦ, ἀξιολόγου, φαίνεται, ἰταλοῦ μυθιστοριογράφου Ἀντόνιο Φογκατσάρου [Antonio Fogazzaro, 1842-1911]. Τὸ ἔργο, παρὰ τὶς πολὺ μικρὲς παύσεις μεταξὺ τῶν μερῶν, πιστεύουμε ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ καθιερωμένα τρία μέρη, γοργό-ἀργό-γοργό. Στὸ α' μέρος, μετὰ ἀπὸ μνημῆες ἐλαφρᾶς ἢ/καὶ κινηματογραφικῆς μουσικῆς, σημειώσαμε ἓνα ἐνδιαφέροντα διάφωνο, σχεδὸν ἀτονικὸ διάλογο πιάνου-ὄρχηστρας καὶ ἓνα δεύτερο θέμα στὰ κόρνα. Σύντομα ὅμως τὸ ἐνδιαφέρον μας πῆρε ἀκάθεκτη κατιοῦσα. Ἡ πιανιστικὴ γραφὴ, παρὰ μιὰ ἐκτενῆ καντέντσα, ἀνέπεμπε μέχρι τέλους ἀνερυθρίαστα στοὺς Λίστ καὶ Ραχμά-νινοφ. Μὲ τὴν τελευταία νότα εἶχα ξεχάσει τὸ ὅλο ἄκουσμα. Στὸ ὁποῖο ὅμως δόθηκε ψυχῇ τε καὶ σώματι ὁ σολίστ, πιανίστας **Χρῖστος Παπαγεωργίου**, ποὺ συνδιηύθυνε τὴν ὄρχηστρα μὲ τὸ μαέστρο. Ἄψογη τεχνικὴ, ἀνεπίληπτης καθαρότητος καὶ λάμπεως ἤχος καὶ ἄρθρωση. Ὁ ἀφιλότιμος ὄχι μόνον φαινόταν νὰ ξέρει ἀπ' ἔξω καὶ τὸ μέρος τοῦ τελευταίου ὄργάνου τῆς ὄρχηστρας ἀλλὰ καὶ τὸ βίωνε ὡς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς του, κρίνοντας ἀπὸ τοὺς ἐντονότατους μορφασμοὺς του ποὺ μᾶς ἔδειχνε σὲ γκρό-πλάν ὁ εἰκονολήπτης. Πῶς τὸ ἔλεγαν ὅμως οἱ Ρωμαῖοι: *De gustibus atque de coloribus non disputandum*. Χριστάκη μου, θερμὰ συγχαρητήρια..

3. ΜΟΥΣΣΟΡΓΚΣΚΥ, ΜΑΝΤΙΕΣΤ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ [Модест Петрович Мусоргский, 1839-1881]: *Πίνακες ἀπὸ μιὰν ἔκθεση*, γιὰ πιάνο (1874) στὴν ἑκατομμυριάκις παιγμένη (θαυμαστὴ, ἀλλὰ τὰ μέγιστα ἀριστουργήματα ἔχουν ὄριο ἀκροασιμότητος) ἐνορχήστρωση τοῦ Ραβέλ (1922). Γιατὶ διαλέχθηκε ἔργο ποὺ στὸ *You Tube* βρίσκει ἴσως ἑκατοντάδες ἠχογραφήσεις του, τὴ μία καλλίτερη τῆς ἄλλης; Γι' αὐτὸ ἔχουμε τίς ὄρχηστρες μας; Ἡ ἐπίδοση Συμεωνίδη; εὐπρεπῆς ἀνάγνωση μὲ

άρκετά ψήγματα ύποτονίας. Ἐπιμελέστατα ὁ εἰκονολήπτης ἀπέφυγε νὰ δίξει εἰκόνα κοινοῦ στὶς κερκίδες. Γράψε χαμένο δῖωρο ζωῆς... (EPT 2, ἀναμετάδοση ἀπὸ τὸ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν, Ἡρώδειο, 21.6. 2017).

* * *

ΤΗΝ ΕΝΔΕΙΑ ΤΕΛΟΥΣ ΕΠΟΧΗΣ σὲ μουσικὲς ἐκδηλώσεις, πρὶν ἀρχίσει τὸ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν, ἔσπασε ὁ νεότατος, συμπαθέστατος πιανίστας καὶ συνθέτης Ἀνδρέας-Φοῖβος Ἀποστόλου, παιδιόθεν μαθητὴς τῆς ἐκλεκτῆς μας Βίνιας Τσόπελα, μὲ ἐντυπωσιακὲς, ἐν συνεχείᾳ, σπουδὲς στὶς ΗΠΑ (Πανεπιστήμια Ἰντιάνα καὶ Temple). Τὶς γενικὲς ἐντυπώσεις ἀπὸ ἓνα πρόγραμμα ἐντελῶς ἀσυνήθιστο σὲ ρεσιτάλ πιάνου συνοψίζουν: ὑψηλοῦ ἐπιπέδου δακτυλικὴ δεξιολογία, ὄχι συνήθειες δυνατότητες ἠχοπλασίας, πέρα ἀπὸ τὴν χρῆση τοῦ πεντάλ, καθαρὸτητα ἐκφορᾶς σὲ εὐρύτατο φάσμα δυναμικῆς ἀπὸ *pppp* σὲ *ffff* (τὸ πιστοποίησε ἡ Σονάτα τοῦ Κάρλ Βάιν, πὺ ξανακούσαμε ἀπὸ τὸ *You Tube* μὲ παράλληλη προβολὴ παρτιτούρας), καὶ ἐρμηνευτικὲς προσεγγίσεις μὲ ἀδρὰ «δακτυλικά ἀποτυπώματα»

1. ΡΑΜΩ, ΖΑΝ-ΦΙΛΙΠ [Rameau, Jean-Philippe, 1683-1764]: *Σουΐτα* σὲ σολ (μείζ.), 1727, ἄρ. RTC 6, ἀπὸ τὶς *Nouvelles Suites de pièces de clavecin*, σὲ 8 μέρη, ἐξ' ὧν ἀκούσθηκαν (μὲ αὐτὴ τὴν σειρά) τὰ ἄρ. 4, *La Poule* (Ἡ κότα), 8, *L'Égyptienne* (Ἡ Αἴγυπτία) καὶ 6, *Les Sauvages* (Οἱ Ἄγριοι): ἐκτενέστερα παρ' ὅ,τι προιωνίζαν οἱ «προγραμματικῶν» (ἓναν αἰῶνα πρὶν καθιερωθεῖ ὁ ὅρος) προθέσεων, μᾶς κέρδισαν μὲ τὴν ἠχητικὴ τους λάμψη καὶ τὴν ἀψογὴ ἀξιοποίηση τοῦ πεντάλ γιὰ κλαβεσινίστικο ἦχο.

2. ΜΠΡΑΜΣ, ΓΙΟΧΑΝΝΕΣ [Brahms, Johannes, 1833-1897]: *Παραλλαγές πάνω σὲ ἓνα θέμα τοῦ Παγκανίνι*, ἔργο 35, τεῦχος 2ο, (παραλλαγές 14-28, ὅλες σύντομες). Τὸ ἔργο, «ἀπὸ τὰ δυσκολότερα τῆς ρομαντικῆς πιανιστικῆς φιλολογίας» (*Βικιπαίδεια*) δὲν θυμοῦμαι νὰ ἔχω ξανακούσει σὲ ζωντανὴν ἐκτέλεση. Τὸ θέμα, φυσικὰ πασίγνωστο: ἀνήκει στὸ 24ο (τελευταῖο), σὲ λα ἐλ. ἀπὸ τὰ *Καπρίτσια* γιὰ σόλο βιολί (1810) τοῦ Παγκανίνι. Ὁ Μπράμς πρωτοεκτέλεσε τὴν σύνθεσή του στὴ Ζυρίχη, 28.11.1865. Ἀναμφίλεκτα ὅμως, καὶ δὴ ὅπως ἐρμηνεύθηκε ἀπὸ τὸ νέο πιανίστα, συγκατατάσσεται στὰ μείζονα ἀριστουργήματα ὅλης τῆς μουσικῆς. Ἐκπληκτικὴ προσαρμογὴ τοῦ ἦχου στὴ μουσικὴν οὐσία, ὑπαγόρευε κάποτε συσχετισμοὺς μὲ τολμηρὴν ἀτονικότητα καὶ ἀνέδειξε ὅλο τὸ μεγαλεῖο τῆς μορφικῆς συλλήψεως.

3. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ, ΑΝΔΡΕΑ ΦΟΙΒΟΥ (γ. ?): *Νεγκέβ* (2016), για πιάνο. Συσχετίζεται με την ομώνυμη ισραηλινή έρμη; Όπωςδήποτε πρόκειται για κομμάτι καθαρής πιανιστικής δεξιοτεχνίας που αρχίζει με ό,τι θεωρήσαμε *πρεστίσιμο*. Όλοφάνερα έδω ή δεξιοτεχνία μέτρησε περισσότερο από τή μουσική ουσία, αμφιταλαντευόμενη μεταξύ άτονικό-τητος και τονικών νύξεων.

4. ΡΑΧΜΑΝΙΝΩΦ, ΣΕΡΓΚΕΪ ΒΑΣΙΛΙΕΒΙΤΣ [Рахманинов Сергѣй Васильевич, 1873-1943]: *Πρελούντιο* αρ. 4, ρε μείζ., από τὰ *Δέκα Πρελούντια*, έργο 23 και *Étude-Tableau* (=Σπουδή-Πίνακας) αρ. 6, έργο 39 (β) γνωστή ως *Κοκκινοσκουφίτσα*. Τὸ *Πρελούντιο*, ρομαντικά μελωδικό, ή *Σπουδή-Πίνακας* έντόνως πιανιστική, καιτοι ανεπίληπτα έρμηνευμένα, δέ συγκατατάσσονται ακριβώς στα πιανιστικά άριστουργήματα του συνθέτου.

5. ΡΕΣΠΙΓΚΙ, ΟΤΤΟΡΙΝΟ (Respighi, Ottorino, 1879-1936): *Notturmo* (Νυχτερινό, σολ ύφ. μείζ. 1904). Άκρα φινέτσα στο φραζάρισμα και στις όχι εύρεος φάσματος άλλ' έκφραστικά καιρίες έναλλαγές τής δυναμικής, ανέδειξαν τὸ τελείως άγνωστό μας αυτό διαμαντάκι σε ό,τι όντως είναι. Χαρά μας τέτοια προγράμματα με κακώς, κάκιστα παραμελημένα άριστουργήματα. Ο νέος φαίνεται πως έχει και χαρίσματα έρευνητου.

6. ΒΑΪΝ, ΚΑΡΛ [Vine, Carl, γ. 1954, Αυστραλός] *Σονάτα* για πιάνο (1990) δύο μέρη, I. και II. *Leggiero e legato*. Αντιγράφω αύτελεξεί σημειώσεις μου κατά τήν εκτέλεση: I. Άπλως άτονικό. Ρομαντικοί απόηχοι. Βαθμιαῖο κορύφωμα. Απάγει προς μιάν οῖονεί «νεορομαντική» γραφή. (Διακριτή) προσωπικότητα. Θυμίζει μεταφορά του όστινάτο έγγόρδων στο «Χαλβουργείο» του Μοσολώφ (1927). II. Πιανιστικότεροι, αλλά...πόσο αντιμουσικό μπορεί να γίνει κάποτε τὸ πιάνο. (Επί τέλους) αποφάσισε αν γράφεις μουσική ή άσκηση για πιάνο! Τὰ πιανιστικά έφφέ ανάγουν στο Λίστ, ένω τὸ πυκνό των διαφωνιών πνίγει τή μουσική. Ξανάκουσα τὸ έργο στο *You Tube* με ταυτόχρονη προβολή παρτιτούρας. Περιέργως...κλασσικότερη σημειογραφία, χωρίς πρωτοποριακές υπερβολές ανέδειξε τὸ πόσο καλοχτισμένο φαίνεται τὸ έργο...στο χαρτί. Να τὸ ακούσω τρίτη φορά πάντως δέν άντέχω.

7. ΑΝΔΡΕΑΣ-ΦΟΙΒΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ, ως συνθέτης: (α) *Δίπτυχο Μεταμορφώσεις* (2016): I. *Μινιμαλόντιο*. II. *Ήχώ*. Θα προτιμούσαμε

νά τὰ ἀκούσουμε χωρὶς τὴ Σονάτα Βάιν. Ὁργανωμένος πλοῦτος καὶ ποικιλία ἰδεῶν, ἰδίως στὴ θαυμάσιο, χαριέστατην Ἥχώ (εὗρημα τὰ περιοδικὰ χτυπήματα στὸ ἠχεῖο τοῦ πιάνου, ὑπαινίχθηκαὼν ὅτι τὸ ὄργανο ἴσως ἔχει ἀκόμη δυνατότητες. (β) *Παμμειξία* (ὁ τίτλος μὲ λατινικὰ στοιχεῖα: *Ranmixia* ἀποκαλυπτικότητας. Ὦντως...explicit nomen! Ἐν ἀναμονῇ ἐπομένης ἐμφάνισως, θὰ συνιστούσαμε στὸ συμπαθέστατο νέο, ὅταν συνθέτει νὰ παραμερίζει (πρᾶγμα ὄντως δυσκολότατο) ὅσο μπορεῖ τὸν πιανίστα: τοῦ θυμίζουμε τὰ τελευταῖα πιανιστικὰ ἔργα τοῦ μεγάλου Λίστ. (Παρνασσός, 19.6.2017).

* * *

ΠΙΣΩ ΣΤΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ: Ζήτημα εἶναι ἂν προσεῖλκυσε 100άδα ἀκροατῶν στὰ, καίτοι κλιματιζόμενα, παρωπλισμένα, φεῦ, Ὀλύμπια, ἢ ἐνδιαφέ--ρουσα βραδιά, ὡς πρόγραμμα καὶ ἐρμηνεῖες, γιὰ δύο πιάνο (Ἀπόστολος Παληός-Στέφανος Νάσος) καὶ κρουστά (Μάριος Νικολάου, Μαρίνος Τρανουδάκης). Βραδιά ἰδεώδης γιὰ χειμῶνα καὶ γιὰ τὴν αἴθουσα Δημήτρης Μητρόπουλος. Καθένα ἀπὸ τὰ τρία σύγχρονα ἔργα ποὺ ἀκούσαμε, σὲ 100% ἀψεγάδιαστες, ἀνεπίληπτες καὶ χυμώδεις ἐρμηνεῖες ποὺ ἐμβάθυναν σὲ γραφή καὶ περιεχόμενο, προσεῖλκυε τὴν προσοχὴ γιὰ διαφορετικούς λόγους:

1. ANTAMΣ, ΤΖΩΝ ΛΟΥΘΕΡ (Adams, John Luther, γ. 1953): **Προσοχή!** Νὰ μὴ συγχέεται μὲ τὸ μινιμαλιστὴ ΤΖΩΝ ANTAMΣ (John Adams, γ. 1947) ποὺ τὴν περιβόητη «ὄπερά» του Ὁ Νίξον στὴν Κίνα γνωρίσαμε πρὸ 10ετίας (Αἴθουσα Τριάντη, 20.4.2007) χάρις στὸν ἀλλήστου μνήμης λυρικάρχη Στέφανο Λαζαρίδη (1942-2010). Ὁ Τζῶν Λουῥερ Ἄνταμς, «ἐμπνέεται ἀπὸ τὴ φύση, ἰδίως ἀπὸ τὰ τοπία τῆς Ἀλάσκας, ὅπου ἔζησε ἀπὸ τὸ 1878 ὡς τὸ 2014» (Βικιπαίδεια) καὶ ὅ,τι ἀποκαλεῖ ἠχογεωγραφία (sonic geography). Τὸ συμφωνικὸ του ἔργο *Become Ocean* [Γίνε Ὠκεανός], ἔλαβε (2014) τὸ βραβεῖο Πούλιτζερ.

Ἐναρκτήριο τῆς συναυλίας, τὸ ἔργο του *Red Arc/Blue Veil* [μτφρ. Ἐρυθρᾶ Κιβωτός/Κυανοῦς Πέπλος;] (2001), γιὰ πιάνο (Νάσος), μελωδικὸ κρουστὸ ποὺ παίζεται μὲ μπαγκέττες (mallet) καὶ ἠλεκτρονικούς ἤχους. Καὶ τὰ δύο ὄργανα, ἐξέπεμπαν ἐπαναλαμβανόμενους ἀπαλότατους ψιθύρους ποὺ κάποτε ἔδιναν τὴν ἐντύπωση ἐπαναλήψεων. Ἄν ὁ συνθέτης χρησιμοποιεῖ Η/Υ ἴσως χρησιμοποίησε ἀρκετὰ τὸ copy-paste.. Ἄκρόαμα τερπνό, ἴσως ἐπειδὴ αὐντομο...

2. ΣΙΣΙΛΙΑΝΟΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ: (1920-2005). Ἀπὸ τὰ γνωστότερα καὶ πιὸ κατακυρωμένα ἔργα του ἡ *Ταναγραία*, ἔργο 17 (1957), κερδίζει ἀφάνταστα ἀπὸ τὸν ἡχοχρωματικὸ πλοῦτο τῶν κρουστῶν ποὺ ὁ συνθέτης ἐκμεταλλεύθηκε μὲ σοφὴν εὐαισθησία, παράγοντας ἓνα ὠραιότατο ἔργο, ποὺ ἀκούσθηκε ὡς ἐντελῶς νέο. Ἐρμήνευσαν οἱ δύο πιανίστες καὶ ὁ Μ. Τρανουδάκης. Τὸ Α4 ποὺ μοιράστηκε ὡς πρόγραμμα δὲν χρονολογεῖ αὐτὴ τὴ β' ἐκδοχὴ μὲ ἀριθμὸ 17α.

3. ΜΠΑΡΤΟΚ, ΜΠΕΛΑ [Bartók, Béla, 1881-1945]: *Σονάτα γιὰ δύο πιάνο καὶ κρουστά* (1937), σπανιότατα παιζομένη, γιὰτὶ δύσκολα βρίσκονται 4 ἐκτελεστὲς τόσο καλοὶ ὅσο ἐπιβάλλει ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἔργο, δυσκολότατο καὶ βαθύτατο σὲ μουσικὴ οὐσία (ιδίως τὸ μεσαῖο τῶν τριῶν μερῶν *Lento*). Ἡ ἐκτέλεση μᾶς καθήλωσε ἀπὸ τὸν πρῶτο φθόγγο ὡς τὸν τελευταῖο. (Ὀλύμπια, 26.6.2017).